

M. D. Misković 288 Problemi prostora

O DELU KNJIŽNICE ODDELKA ZA GEOGRAFIJO FILOZOFSKE FAKULTETE

Tatjana Šifrer* - Janja Turk**

IZVLEČEK

UDK 02:91 (497.12)

Članek na kratko predstavlja razvoj in delo knjižnice Oddelka za geografijo Filozofske fakultete od začetka do današnjih dni.

ABSTRACT

UDC 02:91 (497.12)

ON THE WORK OF THE GEOGRAPHICAL LIBRARY AT THE DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

The article presents the development and work of the geographical library at the Department of Geography from its beginning up to the present.

Po prvi svetovni vojni l. 1919 smo Slovenci končno dobili svojo slovensko univerzo v Ljubljani, v njenem sklopu pa je že istega leta zaživela tudi Filozofska fakulteta. Na njen poziv je v naslednjem letu Hrvat prof. dr. Artur Gavazzi organiziral Geografski institut, uredil dodeljene mu prostore v drugem nadstropju dotedanega deželnega "dvorca", sedanjega glavnega poslopja Univerze Edvarda Kardelja na Trgu revolucije, tako da je v začetku februarja l. 1921 že lahko pričel z delom. Dr. Gavazzi je s tem položil temelje notranje organiziranosti samega instituta in hkrati poskrbel tudi za institutsko knjižnico, kartografsko zbirko in laboratorij. Te prve dneve organiziranja in delovanja slovenske visokošolske geografije je sam opisal v kratkem zapisu iz l. 1922 (Gavazzi, 1922). V njem poroča, da je Geografski institut sprva dobil za svoje delovanje na razpolago eno večjo in tri manjše sobe. V veliki sobi je bil seminar, v njej pa sta bili tudi dve veliki omari za knjige. Knjižnica je tedaj poleg "1.200 najvažnejših del" (Gavazzi, 537) imela tudi naslednje strokovne revije: "Petermanns Mitteilungen" (kompletne), "Kartogr. Zeitschrift" (kompl.), "Zeitschrift" Geografskega društva v Berlinu (kompl.), "Mitteilungen" in "Abhandlungen" Geografskega društva na Dunaju (kompl.), "Meteor. Zeitschrift" (kompl.), "Bulletin" Oceanografskega instituta v Monacu (kompl.), "Revue" za hidrobiol. in hidr. (kompl.), Hettnerjev "Geogr. Zeitschrift", "Annalen f. Hydr. u. marit. Meteor.", "La Geographie" (20 letnikov je podarilo Pariško geografsko društvo), "Annales de geographie" (podaril založnik), "Geographical Journal" (poslalo zastoj Londonsko geografsko društvo), potem Behm-Wagnerjev "Jahrbuch" (kompl.), pa "Bibliotheca geographica" (kompl.). Zelo

* Bibliotekarski svetovalec, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, YU.

** Bibliotekar specialist, Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta, Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana, YU.

veliko svojih publikacij je podarila bosanska vlada ("Glasnik", "Mittelungen" in dr.), hrvaška vlada ("Geologijske karte" in dr.), drž. statistika v Beogradu, stat. urad v Zagrebu itd.) (Gavazzi, 537). Kot vidimo, se je v teh prvih časih nateklo veliko revialnega (in verjetno tudi knjižnega) gradiva v institutsko knjižnico z darovi. Institutaska kartografska zbirka pa je poleg Perthesovih kart za predavanja hranila tudi "mnogo specialnih, generalnih, pomorskih in geoloških kart" (Gavazzi, 537), ki so jih imeli spravljene kar v dveh večjih predalih dveh večjih miz, ker zanje niso dobili posebne omare. V eni od manjših sob je bila dr. Gavazzijeva pisarna z njegovo lastno biblioteko, v drugi je bil kemični laboratorij, "kjer so določali sestavine navadne vode in kamnov oziroma vzorcev z jezerskega dna" (Gavazzi, 537). V tretji sobi so visele stenske karte, hkrati pa so v njej tudi razvijali fotografije in opravljali razne fizično-geografske poizkuse.

Tolikšen obseg je obdržal Geografski institut vsa predvojna leta, med drugo svetovno vojno in po njej, ko so mu končno dodelili še dve sobi v prvem nadstropju iste stavbe. Medtem se je namreč že povečalo število institutskega osebja, knjižni fond pa je že tako porastel, da smo ga hranili na knjižnih policah v več sobah in še v nekaj omarah, ki so stale kar na hodniku. Našo prostorsko stisko je končno l. 1961 rešila dograditev sedanjega poslopja Filozofske fakultete na Aškerčevi ulici v Ljubljani, kamor smo se preselili tudi geografi. Tu je tudi naša oddelčna (prej institutska) knjižnica končno dobila ustrezne prostore: dva velika za hrambo knjižnega gradiva oz. zemljevidov ter tri manjše sobe za kataloge, bibliotekarje in za oddelčno čitalnico za študente. Toda v obdobju 1961-1988 je število zvezkov in zemljevidov zopet tako narastlo (za 34.152 enot, od 31.126 na 65.278), da postaja prostorska stiska vse večja. Zaenkrat smo jo delno rešili z novimi omarami na hodniku, kamor bomo spravili starejše knjige in revije.

KNJIŽNI FOND

Leto	v celoti	knjige, separati, atlas	revije (letniki)	seminarske diplomske naloge	zemljevidi, diapozitivi
1979	53.722	13.644	8.415	2.016	29.647
1980	55.442	14.179	8.579	2.078	30.606
1981	57.051	14.642	8.799	2.206	31.404
1982	58.508	15.286	9.012	2.288	31.922
1983	59.699	15.771	9.195	2.352	32.381
1984	60.765	16.257	9.397	2.412	32.699
1985	61.874	16.769	9.616	2.449	33.040
1986	63.018	17.249	9.879	2.501	33.389
1987	64.218	17.713	10.095	2.536	33.874
1988	65.278	18.169	10.348	2.573	34.188

Leto	LETNI PRIRAST (v celoti)		TEKOČE REVIJE		IZPOSOJENO KNJIŽNO GRADIVO IN ZEMLJEVIDI
	knjižno gradivo	zemljevidi, diapozitivi	REVIJE (po naslovu)		
1979	710 (2.859)	2.149	230		9.632
1980	761 (1.720)	959	208		12.039
1981	811 (1.609)	798	177		17.930
1982	939 (1.457)	518	214		14.143
1983	554 (1.191)	637	162		15.642
1984	748 (1.066)	318	204		15.169
1985	768 (1.109)	341	214		17.434
1986	795 (1.144)	349	216		17.107
1987	715 (1.200)	485	189		17.746
1988	746 (1.060)	314	234		19.948

V zadnjih desetih letih (1979-1988) je naš celotni fond porastel s 53.722 na 65.278 enot, tako da sodi knjižnica Oddelka za geografijo med največje na Filozofski fakulteti in je obenem tudi največja geografska knjižnica v Sloveniji. Kot je razvidno iz tabele, smo ob koncu l. 1988 imeli 18.169 knjig, separatov in atlasov, 10.348 letnikov predvsem geografskih revij, 2.573 seminarških in diplomskih nalog ter 34.188 zemljevidov in diapozitivov.

Pri tem naj omenimo, da nekaj od tega gradiva pripada knjižnici Geografskega društva Slovenije, ki je nastala istočasno kot društvo samo (l. 1922) ter se je tekom let od prvotnih, v glavnem darovanih 156 knjig l. 1926 (2) povečala na današnjih 4.983 enot (1.112 knjig in 3.871 letnikov revij). Njen fond se je večal predvsem na račun zamenjave društvenega glasila Geografskega vestnika z mnogimi domačimi in tujimi geografskimi revijami (l. 1926 so pošiljali Geografski vestnik na 31 naslovov (2), l. 1930 na 92 (3) in l. 1934 že 119-im naslovnikom doma in v tujini (4). Geografsko društvo Slovenije je imelo v svojem poslovnem oz. upravnem odboru dolga leta (od l. 1922-1968) tudi posebnega odbornika, knjižničarja. Vendar že od l. 1969 dalje društvena knjižnica ne raste več, ker je tedaj Oddelk za geografijo pričel odkupovati Geografski vestnik od Geografskega društva Slovenije in s tem prevzel vso skrb za zamenjavo tega glasila z raznimi domačimi in tujimi geografskimi revijami.

Tako smo zadnjo številko Geografskega vestnika za l. 1988 razposlali na 131 naslovov in od tam prejeli prav tolikšno število raznih geografskih časopisov. Od tega je šlo 36 izvodov po Jugoslaviji (SRS - 17, SFRJ - 19), 95 pa v inozemstvo (Evropa - 84, ostali svet - 11). V zameno pa zadnja leta pošiljamo tudi Dela Oddelka za geografijo Filozofske fakultete in to 26 zvezkov po Jugoslaviji (SRS - 12, SFRJ - 14) in 51 v inozemstvo (Evropa - 45, ostali svet - 6). Skupaj smo tako letos razposlali iz naše knjižnice v zameno 208 izvodov citiranih revij. Zanje prejemamo številne kvalitetne geografske in njim sorodne revije iz skoraj vseh evropskih držav (največ iz Zvezne

republike Nemčije), nekatere pa tudi iz ostalih kontinentov (z izjemo Afrike). Z njimi se v naši knjižnici zbira bogato, aktualno strokovno-znanstveno gradivo, ki je neprecenljive vrednosti za našo stroko. Seveda moramo nekatere pomembne inozemske geografske revije tudi kupovati preko založb (l. 1988 - 20 naslovov).

Veliko skrb posvečamo v knjižnici tudi pravilni izbiri pri naročanju predvsem inozemskih strokovnih knjig in atlasov. Zato sistematično zasledujemo recenzije v tujem revialnem tisku, razne bibliografije in knjigotrške kataloge, da bi oskrbeli knjižnico vsaj z vsemi temeljnimi, najpomembnejšimi ter za naše konkretne potrebe najbolj aktualnimi domačimi in tujimi deli.

V oddelčni knjižnici hranimo tudi seminarske naloge in diplomska dela (l. 1988 že 2.573 izvodov) študentov geografije od prvih let visokošolskega študija geografije v Ljubljani do danes.

V sklopu knjižnice Oddelka za geografijo je tudi kartografska zbirka. Prvotna inštitutska zbirka je bila zbirka pretežno topografskih, pomorskih, geoloških in stenskih kart, ki so jih uporabljali pri predavanjih. Iz leta v leto pa je kartografska zbirka številčno in vsebinsko rasla in ob koncu l. 1988 štela že 32.628 najrazličnejših kart. Zadnja leta prirast kartografskega gradiva presega 300 izvodov kart letno. Večji del kart kupimo, čeprav tudi darovi niso redki. Pred leti je Vojnogeografski inštitut iz Beograda podaril zbirko topografskih kart meril 1 : 50.000, 1 : 100.000 in 1 : 200.000 za celotno ozemlje Jugoslavije. Že nekaj let pa sodelujemo tudi z osrednjima kartografskima inštitucijama v Sloveniji - Geodetskim zavodom SRS in Inštitutom za geodezijo in fotogrametrijo, kateri nam redno, brezplačno pošiljata vsak primerek novo izdelane karte. Za potrebe pedagoškega in raziskovalnega dela sistematično zbiramo tiskane karte, ki prikazujejo ozemlje Slovenije bodisi splošne pregledne karte ali tematske karte. Povečujemo tudi zbirko kart s področja Jugoslavije in ostalih delov sveta.

Obiskovalci kartografske zbirke so pretežno študenti našega oddelka, katerim je karta nujen pripomoček pri študiju kot tudi izdelavi raznih pisnih nalog. Z veseljem pa ugotavjamo, da je vedno več obiskovalcev tudi iz vrst študentov ostalih strok na univerzi, ali drugih, ki potrebujejo karto kot pripomoček na potovanju ali pri strokovnem delu. V letu 1988 smo 5.476 obiskovalcem izposodili 5.230 kart. Zaradi vedno večjega števila kart in uporabnikov postaja prostor, ki je namenjen kartografski zbirki (v njem pa delujejo še druge neknjižnične dejavnosti) pretesen in bolj podoben skladišču kart, kot sodobno urejeni zbirki kart.

Poleg kart je v kartografski zbirki tudi kolekcija diapozitivov in aerofotoposnetkov za posamezne predele Slovenije. Izmed kart je najboljšeje zbirka topografskih

kart v merilih 1 : 25.000 do 1 : 200.000 za ozemlje Slovenije in Jugoslavije ter temeljnih topografskih načrtov v merilu 1 : 5.000 in 1 : 10.000 za SR Slovenijo. Za slovensko ozemlje imamo različne izdaje kart 1 : 25.000, 1 : 50.000 in 1 : 100.000, ki so izšle med obema vojnama, do najnovejših izdaj topografske karte 1 : 25.000 in 1 : 50.000. Posebnost naše zbirke so stare avstrijske topografske karte 1 : 25.000 in 1 : 75.000 iz druge polovice 19. stoletja. Relief je na njih še upodobljen z metodo Lehmanovih črtk. Zanimiva je tudi zbirka preglednih geografskih kart za ozemlje SR Slovenije v merilih 1 : 250.000, 1 : 400.000 in 1 : 750.000, ki se zaradi preglednosti in mreže upravne razdelitev pogosto uporabljajo kot podloga pri seminarskem delu. Posebno mesto v kartografski zbirki imajo stenske karte. V vseh letih se jih je nabralo že 196.

Izmed tematskih kart ne smemo prezreti zbirke geoloških kart Slovenije v merilu 1 : 100.000, ki izhajajo že od leta 1967 dalje. Pokrivajo že skoraj celoten teritorij SR Slovenije. Vsaki karti je dodan tolmač. Začele so izhajati tudi pedološke karte Slovenije v merilu 1 : 50.000, tudi te imajo priložen tolmač. Dosedaj so izšle tri sekcije Murska Sobota, Ptuj in Ljubljana. V zadnjih desetih letih je v Sloveniji kartografija zelo napredovala. Napredek je očiten v tehniki izdelave kart, prikazu in vsebini kartografskih elementov in sami izdajateljski dejavnosti. To se odraža tudi v velikem številu kart namenjenih širšemu krogu uporabnikov. Med njimi velja omeniti turistične karte. V naši zbirki hranimo zbirko občinskih kart Slovenije v merilu 1 : 50.000 ter v ostalih merilih, zbirko načrtov in kart naselij in mest, avtokarte, planinske karte in izletniške karte. Zbiramo pa tudi avtokarte in načrte mest za Jugoslavijo in evropske države. Kadar obiskovalce kartografske zbirke zanimajo karte bolj oddaljenih predelov neevropskih držav, pa najpogosteje uporabijo zbirko kart iz ameriške revije National geographic (145 izvodov).

Poleg zgoraj navedenih zbirk kart imamo v kartografski zbirki še druge karte. Med njimi naj navedem le nekatere: hipsometrične karte za Slovenijo, pomorske karte Jadrana, karte upravne mreže SR Slovenije in druge.

Vse gradivo, ki prispe v knjižnico (knjige, separate, atlase, vse pomembnejše razprave iz vseh tekočih revij, diplomske naloge, zemljevide) sproti katalogiziramo po mednarodnih bibliotekarskih pravilih. Nato ga še klasificiramo, kar pomeni, da mu s pomočjo posebnih besed - gesel (zbranih v posebnem zato prirejenem geslovníku) natančneje opredelimo vsebino, nakar kataložne listke vložimo po abecedi v naš abecedno-imenski (po avtorjih ali naslovu) in pod ustreznimi gesli tudi v naš sistemski katalog. Slednji je v skladu s povpraševanji naših uporabnikov in s potrebami naše stroke urejen po posameznih državah oz. regijah in po vsebini tj. po posameznih geografskih panogah. Še posebno podrobno je seveda razdelan sistematski katalog za Slovenijo in Jugoslavijo.

V knjižnici Oddelka za geografijo posvečamo veliko pozornost tudi delu z uporabniki naše literature. Knjižnica je odprta ves teden razen sobote celo dopoldne in trikrat tedensko tudi popoldan (v torek, sredo in četrtek), skupaj torej kar 48 ur na teden. Obiskovalcem knjižnice pomagamo s strokovnimi nasveti v zvezi z iskanjem raznih podatkov, strokovne literature in podobno. Izposoja na dom in v čitalnico je zadnja leta nekaj presejala 17.000 enot knjižničnega gradiva in kart, zadnje leto pa je predvsem zaradi intenzivnejšega, bolj seminarskega dela s slušatelji prvega letnika, kjer je študentov največ, poskočila kar na 19.948 izvodov.

Študente - novince vsako leto jeseni sprejmemo v naših prostorih, jim ob tem razkažemo našo knjižnico, obenem pa jih seznanimo s katalogi (naši katalogi obsegajo namreč kar 200 predalčkov) ter pokažemo, kako in kje je v njih treba iskati zaželeno literaturo. Ob tem obisku dobijo študenti tudi poseben "vodič", v katerem najdejo osnovne podatke o naši oddelčni knjižnici ter čisto tehnične napotke o njenem delovanju. Da bi jih že na začetku študija še intenzivneje seznanili z našimi katalogi in z iskanjem literature v njih, morajo novinci pred izpitom iz Uvoda v geografijo v 1. letniku opraviti pri nas iz tega tudi posebno pismeno vajo.

Vseskozi pa smo želeli tudi sproti seznanjati naše uporabnike z novo geografsko literaturo. V ta namen že vrsto let izdajamo mesečni knjižnični bilten s seznamom v tem mesecu prispelih knjig, pomembnejših in za nas še posebno aktualnih razprav iz prispelih revij ter zemljevidov. Ta seznama prejmejo pedagoško-znanstveni delavci našega oddelka, pošiljamo pa ga tudi geografom po ostalih geografskih in drugih institucijah ter zavodih v Ljubljani in Mariboru, v zadnjem času pa na njihovo željo tudi trem profesorjem geografije z univerze v Celovcu. Mesečno razpošljemo okoli 40 izvodov biltena. Hkrati pa bibliotekarke objavljamo poročila o nekaterih novih slovenskih in jugoslovanskih knjigah in revijah v poljudno-geografskem časopisu, Geografskem obzorniku.

Med dejavnosti naše knjižnice sodi tudi sodelovanje pri pripravi raznih knjižnih razstav, bodisi v okviru Filozofske fakultete, bodisi ob zborovanjih slovenskih geografov ali drugih prireditvah v okviru dejavnosti Zveze geografskih društev Slovenije. Bibliotekarke pa se aktivno udeležujemo tudi na bibliografskem področju. Tako so bile doslej objavljene naslednje naše geografske bibliografije: Tatjana Šifrer: Slovenska geografska bibliografija za obdobje 1960-1965, Ljubljana 1966 (skupaj z Miro Lojk); Slovenska geografska bibliografija za leto 1967, Ljubljana 1968) (skupaj z Miro Lojk); Bibliografija del o industrijski geografiji Jugoslavije 1945-1978, Ljubljana 1985. Janja Turk (roj. Miklavc): Bibliografija ožje Dolenjske in Bele krajine (1945-1984), v: Dolenjska zemlja in ljudje, Ljubljana 1984 (skupaj z Mojco Zupančič); Bibliografija Geografskega obzornika I (1954) - XXXI (1984), Geografski obzornik 1985; Bibliografija v tujini objavljenih del članov Oddelka za geografijo 1945-1984, Dela Oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani 1985.

V knjižnici Oddelka za geografijo smo v zadnjih letih zaposlene štiri knjižnične delavke: bibliotekarski svetovalec Tatjana Šifrer (od l. 1954, upokojena l. 1989), bibliotekar specialist Janja Turk (od l. 1979), bibliotekarki Mojca Dolgan-Petrič (od l. 1987) in Ida Knez (od l. 1989) ter višja knjižna manipulantka Tončka Abbad (od l. 1972).

LITERATURA

- Gavazzi A., 1922: Geografski institut sveučilišta u Ljubljani. - Nastavni vjesnik, Zagreb: knj. XXX (1922), str. 536-539.
- Geografski vestnik 1926, Ljubljana: II (1926), str. 58, 172.
- Geografski vestnik 1929-1930, Ljubljana: V-VI (1929-30), str. 230.
- Geografski vestnik 1934, Ljubljana: X (1934), str. 223-228.
- Turk J., 1987: Kartografska dejavnost v Sloveniji (1977-1987) in njena predstavitelj v geografski periodiki, Ljubljana.